

روش‌های تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره)

دکتر زاهد غفاری هسجین^۱

نرگس آمرورامینی^۲

چکیده:

این مقاله، در پی شناخت روش‌های تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره) است. امام، به عنوان شخصیتی دارای ابعاد و ویژگی‌های جامع مطرح بودند. ایشان در حوزه‌های مختلف علمی دارای آراء و نظرات سازنده و راهگشا هستند. از جمله نظرات قابل اهتمام امام خمینی(ره) نکات و مطالبی است که ایشان در حوزه تعلیم و تربیت اسلامی مطرح کرده‌اند. این مقاله، با استفاده از روش تحلیل اسنادی در پی پاسخ به مسئله چستی روش‌های تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره) است. یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که امام(ره) روش‌های تعلیم و تربیت را به سه دسته؛ روش‌های خودسازی و روش‌های دیگرسازی و روش‌های عام تقسیم بندی می‌کنند. ایشان، ابتدا به روش‌های خودسازی اشاره و مراحل چون؛ تفکر، مراقبه، محاسبه و مؤاخذه نفس را متذکر می‌شوند. همچنین در روش‌های دیگرسازی یا تربیت دیگران، ایشان به تأثیر برقراری ارتباط، ارج نهادن به ارزش‌ها و تشویق و تکریم شخصیت اشاره دارند. امام خمینی(ره) در زمینه روش‌های عام، توجه به مبانی اعتقادی، عبادت، عبرت، عمل کردن و تنبیه را در نظر داشته و معتقدند که با در نظر گرفتن این روش‌ها و عمل به آنها می‌توان تربیت مطلوب را برای انسان در نظر گرفت.

واژگان کلیدی: امام خمینی(ره)، تعلیم و تربیت اسلامی، روش‌های

تربیتی، خودسازی، دیگرسازی.

۱. استادیار علوم سیاسی و جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد

۲. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی

مؤلفه‌های اساسی تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی(ره)

دکتر زاهد غفاری هاشجین^۱

نرگس آمرورامینی^۲

چکیده:

مقاله حاضر به بررسی مؤلفه‌های اساسی تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی(ره) می‌پردازد. روش مورد استفاده در این پژوهش، تحلیل اسنادی بوده و از این لحاظ، کلیه منابع و مراجع موجود و مرتبط با موضوع، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. یافته‌ها که حاصل بررسی پنج سؤال پژوهشی است نشان می‌دهد که دیدگاه امام خمینی(ره) در خصوص تعلیم و تربیت برگرفته از آموزه‌های اصیل اسلامی است. امام به کسب عادات و رفتارها و درونی ساختن آنها توجه خاص داشته و انسان را عصاره همه موجودات می‌داند. امام معتقد است که مسئله اساسی در زمینه تربیت، روح و قلب آدمی است که اگر الهی شود، همه کردار، رفتار و ثبات او نیز الهی خواهد شد. ایشان، پنج اصل تقدم اصلاح خود بر اصلاح دیگران، تقدم تزکیه بر تعلیم، امید داشتن، تدریجی بودن و جهت دار بودن را در تعلیم و تربیت انسان، مهم و مورد توجه می‌داند. امام خمینی(ره) هدف اصلی در تربیت انسان را الهی شدن او دانسته و در این باره هدفهای ناظر به تربیت اخلاقی، تربیت اجتماعی، تربیت اعتقادی و تربیت فردی را دخیل می‌داند. از نگاه امام، محیط تکوینی، محیط خانوادگی، محیط آموزشی و محیط سیاسی از جمله عوامل تأثیرگذار بر تعلیم و تربیت انسان از زمان پیش از تولد تا زمان ورود او به جامعه هستند. در پایان مقاله نیز روش‌های تعلیم و تربیت از نظر امام در قالب روش‌های خودسازی، روش‌های دیگرسازی و روش‌های عام، شناسایی، تقسیم بندی و مورد بحث قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: امام خمینی(ره)، تعلیم و تربیت، خودسازی، انسان الهی، روش‌های تربیتی، اهداف تربیتی، عوامل تربیتی، اصول و مبانی تربیت.

۱. استادیار علوم سیاسی دانشگاه شاهد : ghafari@shahed.ac.ir

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد

نقش بنیادین خانواده در تربیت و شکل‌گیری شخصیت کودک از نگاه امام خمینی (ره)

دکتر زاهد غفاری هاشجین^۱

مریم نیکوزاد^۲

چکیده:

هدف اصلی این مقاله شناخت نقش بنیادین خانواده در تربیت و شکل‌گیری شخصیت کودک از نگاه امام خمینی (ره) است. نقش خانواده به عنوان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین نهاد در تربیت کودک و شکل‌گیری شخصیت فردی و اجتماعی آن غیر قابل انکار است. خانواده نخستین و اساسی‌ترین نهاد اجتماعی است که در زندگی جمعی انسان شکل گرفته و مهم‌ترین نقش را در حیات بشری داشته و دارد. به همین دلیل خانواده از جایگاه و اهمیت بالایی در آموزه‌های اسلامی برخوردار است. در اسلام نقش خانواده به عنوان کانون تربیت، آرامش، کمال و ادامه نسل بشری مورد تأکید و توجه خاصی است. بر این اساس از نگاه امام خمینی (ره) نیز اسلام به عنوان دینی جامع، برای همه زوایا و جوانب زندگی انسانی از جمله برای امور خانواده و تربیت کودک توصیه و دستورالعمل دارد. این مقاله درباره این موضوع با استفاده از روش کیفی تحلیل اسنادی و با مراجعه به منابع و مراجع مربوط شکل گرفته است. یافته‌ها که حاصل بررسی چهار سؤال پژوهشی است، نشان می‌دهد که از نگاه امام خمینی (ره) دامن خانواده اساس تربیت فرزندان بوده و با تربیت اسلامی آنان استقلال، آزادی و تعهد به مصالح کشور پایه‌ریزی می‌شود. به نظر امام (ره) با ایجاد فضای مناسب در خانواده (به عنوان اصلی‌ترین

۱. استادیار گروه علوم سیاسی و جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شهید: z_ghafari@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شهید.

کانون تربیت) است که دیانت، اخلاق نیک و تربیت اسلامی فرزندان برای مراحل مختلف زندگی شکل می‌گیرد. امام خمینی (ره) عوامل مؤثر در تربیت فرزندان در بستر خانواده را به عوامل قبل و بعد از تولد تقسیم بندی فرموده و در باره هر کدام از آنها مسائل مهمی را مطرح نموده‌اند. ایشان خانواده را مرکز تربیت علمی، دینی، اخلاقی و تهذیب نفس و محل تربیت انبیاء، مجاهدان و تربیت رجالی سیاسی می‌داند و در این امر نقشی کلیدی برای مادران و زنان قائل است.

واژگان کلیدی: تولد کودک، تربیت کودک، آموزه‌های اسلامی،

خانواده، والدین، امام خمینی (ره).

نقش تربیتی مشورت در اندیشه و سیره عملی

امام خمینی (ره)

دکتر زاهد غفاری همدانی^۱

قدس سره علیرزاده^۲

چکیده:

هدف اصلی این مقاله شناخت نقش تربیتی مشورت در اندیشه و سیره امام خمینی (ره) است. مشورت، از آموزه های مهم دین اسلام به شمار رفته و از جایگاه والایی برخوردار است. در گفتار و سیره معصومین (ع)، مشورت به عنوان یک اصل اساسی، مورد تأکید قرار گرفته است. از جمله اهداف مشورت در سیره حضرت رسول (ص) و ائمه اطهار (ع)، علیرغم احاطه آنان بر علوم آسمانی و زمینی، عصمت و بی نیازی از رایزنی با دیگران، اهمیت دادن به اهداف تربیتی مشورت نیز بوده است. از آنجا که اندیشه و سیره عملی امام خمینی (ره) نیز ترجمان قرآن و سنت معصومین (ع) و بسان سیره انبیاء و اولیای الهی است، همچنین به منظور معرفی امام خمینی (ره) به عنوان اسوه و الگوی مشورت برای تأسی کارگزاران و مدیران، توجه به اندیشه سیاسی و سیره عملی امام خمینی (ره) به عنوان رهبر و پیشوای سیاسی - مذهبی حائز اهمیت است. در این راستا، در اندیشه و سیره عملی ایشان موارد متعددی از توجه به آراء و نظرات متخصصان و کارشناسان به چشم می خورد. بر این اساس این مقاله بر اساس روش تحلیلی اسنادی در پی پاسخ به این سوال اصلی است که نقش تربیتی مشورت در اندیشه و سیره عملی امام خمینی (ره) چیست؟ برای پاسخ به این سوال، سعی شده است از ابزارهایی نظیر: آثار علمی و

۱. استادیار گروه علوم سیاسی و جامعه شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه، شاهرود. z_ghafari@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناس ارشد جامعه شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهرود.

سخنان امام، خاطرات، اسناد و سایت های مرتبط با موضوع؛ برای گردآوری داده ها استفاده شود. یافته های حاصل بررسی سوال مذکور نشان می دهد که نقش تربیتی مشورت هم در اندیشه و هم در سیره عملی امام خمینی (ره) جایگاه مهمی دارد. با مطالعه آراء و اندیشه های امام خمینی (ره)، توصیه های بسیاری را از ایشان در زمینه توجه و احترام به آراء و نظرات دیگران، می توان ملاحظه نمود. همچنین در نتیجه مشورت، افراد از طریق گفتگوهای صادقانه با یکدیگر به رفع اختلافات پرداخته و با همدلی و تألیف قلوب، نظام را از آسیب پذیری مصون می نمایند. ایشان، ضمن تأیید وجود اختلاف سلیقه و رأی در میان افراد معتقدند، این امر نباید مشورت، باید زمینه ساز اتحاد گردد. از دیگر موارد تربیتی مشورت در اندیشه ایشان، انتقاد سالم، پذیرش آن و ترویج آزادی بیان در جامعه است. در ادامه مقاله سعی شده است با بیان خاطراتی، مواردی از نقش تربیتی مشورت در سیره عملی ایشان اشاره و مورد بحث قرار گیرد. با نظر به سیره عملی ایشان، توجه به روش فکری افراد، پرهیز از استبداد و خودرأیی و الگو و اسوه بودن را می توان استنباط نمود.

واژگان کلیدی: امام خمینی (ره)، تربیت، مشورت، انتقاد پذیری، اسوه الگو.

نکات اساسی تربیت کودکان از دیدگاه امام خمینی (ره)

دکتر زاهد غفاری هاشمینی^۱

سیده ملیحه احمدی^۲

چکیده:

تعلیم و تربیت در زندگی بشر مهمترین و اساسی‌ترین جنبه زندگی است و هرگونه انحراف در آن، باعث انحراف در همه امور زندگی می‌شود. تربیت را می‌توان جریان‌ی دانست که به طور مستمر در جهت رشد همه جانبه فرد و شکوفایی ساختن استعدادها و نیازهای حیاتی بشری و مورد تأکید بزرگان دینی است. تربیت به نوبه خود، جایگاه مهمی در اندیشه و رهنمودهای امام خمینی (ره) به عنوان یکی از بزرگان دینی دارد. از جمله نظرات تربیتی امام می‌توان به نکات تربیتی مربوط به کودکان که نشأت گرفته از کتاب و سنت است، اشاره کرد. در این زمینه هم امام می‌تواند به عنوان الگویی برای افراد و خانواده‌ها قرار بگیرند. یافته‌های این مقاله که براساس روش تحلیل اسنادی در پاسخ به این سوال که «نکات اساسی تربیت کودکان از نگاه امام خمینی (ره) چیست؟» انجام شده است، نشان می‌دهد که امام معتقدند که انسان از ابتدای کودکی باید مورد تربیت قرار گرفته و تا آخر عمر انسان نیز نیازمند تربیت است. تربیت کودک از نظر ایشان بر دو پایه استوار است: احترام به کودک و اختیار دادن به او، همراه اعمال محدودیت‌های کمتر در رفتار آنان که به رشد و پرورش قدرت تفکر و شخصیت و خلاقیت وی منجر می‌گردد. یعنی روشی که در آن والدین سعی می‌کنند فعالیت‌های کودک را در مسیری منطقی و مفید هدایت کنند. در این روش از یک سو به کودک امکان

۱. استادیار علوم سیاسی دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی: seyedmalheahmadif@yahoo.com

دخالت در تصمیم‌گیری‌ها داده می‌شود، و از سوی دیگر والدین محدودیت‌ها را اعمال می‌کنند. این روش که شیوه‌ای دوستانه و اقتداری است، بهترین روش فرزندپروری به نظر می‌آید که در سیره عملی امام مشاهده نیز می‌گردد. مهمترین نکات تربیتی در زمینه کودکان از دیدگاه امام می‌توان به این موارد اشاره کرد: تربیت کودک باید عملی باشد؛ تربیت انسان باید بر اساس ایمان خدا باشد؛ مبدأ تربیت فرزند محیط خانه و خانواده و دامن مادر می‌باشد و تربیت الهی و اسلامی کودکان تأکید ویژه‌ای دارند.

واژگان کلیدی: امام خمینی (ره)، تربیت، کودکان، رفتار با کودکان و خانواده، والدین.